

FRIVILLIGHET OG SÅRBARE GRUPPER

Norge er verdensmester i frivillighet! Hele 64 % av befolkningen har gjort en eller annen form for frivillig innsats de siste 12 månedene. Dette viser Frivillighet Norges Frivillighetsbarometer¹ fra 2014 som er en undersøkelse om motivasjon og deltakelse i frivillig arbeid blant befolkningen. Undersøkelsen måler «trykket» i frivilligheten, og har til hensikt å fange opp tendenser og endringer innen feltet. Frivillighet gir økt livskvalitet, det gir tilgang til sosial støtte og nettverk og kan bidra til å utjevne sosiale ulikheter.

Å delta i frivillig innsats kan være forebyggende og helsefremmende. Denne gjengen med godt voksne karer er med på å sette i stand veteranbåten M/S Granvin på dugnad.
(Foto: Erik Småland)

Siw Hagelin er prosjektleder ved Nasjonalforeningen for folkehelsen. **Ursula Småland Goth** er førsteamanuensis og forskningsgruppel leder ved Høgskolen i Oslo og Akershus

Av Siw Hagelin og Ursula Småland Goth

Vi finner frivillig aktivitet innenfor de aller fleste områder i samfunnet vårt. Over halvparten av de frivillige bidrar innen idretten, kultur eller i velforeninger, men også innen velferdsfeltet, politikk, det humanitære feltet, natur og friluft og andre områder er frivillige engasjert i ulike aktiviteter. Frivillighet handler blant annet om engasjement, interesse og verdier. Det er mange motiver for å gjøre frivillig innsats, men én ting er sikkert: Frivillige gjør bare det de har lyst til å gjøre! Det kan være som leksehjelp, hjelper på loppemarked, trener på det lokale lilleputtlaget, merke turstier på fjellet, redningstjeneste, stå på stand, restaurering av gamle båter, være aktivitetsvenn for personer med demens, miljøarbeid, delta i styreverv og annet. Frivilligheten er mangfoldig og lokal. Alle disse aktivitetene utgjør verdifulle bidrag i samfunnet vårt. Frivillig innsats fyller viktige funksjoner samtidig som frivilligheten har en egenverdi i seg selv.

Frivillighet = folkehelse

God helse skapes på mange livsarenaer, ikke bare innenfor helsesektoren. Det å delta i frivillig innsats kan være forebyggende og helsefremmende i seg selv. Frivillighet gir økt livskvalitet, det gir tilgang til sosial støtte og nettverk og kan bidra til å utjevne sosiale ulikheter. Opplevelsen av å ha kontroll over eget liv, og muligheter til å påvirke beslutninger som angår en selv, har betydning for vår helse.

«Empowerment» og medvirkning kan sees i sammenheng med frivillig innsats. En viktig faktor som styrker muligheten for medvirkning er samfunnets «sosiale kapital». Frivillige organisasjoner og sosial kapital er nært knyttet sammen. Sosial kapital har en helsegevinst, hevder den amerikanske statsviteren Robert D. Putnam. Det handler om samfunnets evne til å løse problemer gjennom nettverk, normer og tillit. Dersom et samfunns sosiale kapital går i oppløsning og tilliten forsvinner, vil det påvirke vår evne til å samarbeide med hverandre.²

Frivillighetens betydning for folkehelsen støttes av stortingsmeldingen *Frivillighet for alle*.³ Her står det at «Frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle i arbeidet for en bedre folkehelse, og de er sammen med statlige, regionale og kommunale myndigheter sentrale aktører i folkehelsearbeidet».

«Helse i alt vi gjør»

Med en økende forståelse og oppmerksomhet om frivillighetens betydning for folkehelsearbeidet har det vært en voksende politisk og administrativ interesse for samarbeid med frivillig sektor. Det er stor tverrfaglig og politisk enighet om frivillighetens betydning, og i stortingsmeldingen om frivillighet blir kommunene anbefalt å utforme sin frivillighetspolitikk. Samhandlingsreformen legger føringer for et samarbeid mellom kommunal og fri-

villig sektor og beskriver hvilke helsegevinster som kan oppnås gjennom et samarbeid. Regjeringen har i folkehelsemeldingen⁴ understreket frivillighetens betydning i folkehelsearbeidet og vil arbeide for utvikle og styrke samarbeidet med frivillig sektor.

Folkehelseovens § 4 sier at kommunene skal samarbeide med frivillig sektor, men gir ikke en konkret beskrivelse av hvordan dette samarbeidet kan skje og hvilke oppgaver som kan løses i fellesskap mellom sektorene. Frivillig sektor på sin side kan ikke pålegges et samarbeid med en kommune. Frivillig og kommunal sektor er svært ulike, men i skjæringspunktet mellom sektorene finnes fellesnevnerne som omhandler en interesse for å finne nye løsninger på ulike utfordringer i samfunnet. Til tross for dette sier en stor andel av kommunene at de ikke ønsker å bruke mer ressurser på et slikt samarbeid, og ifølge tall fra Frivillighet Norge er det kun 32 % av kommunene som har en frivillighetspolitikk.⁵ For å styrke samarbeidet mellom sektorene har KS og Frivillighet Norge utarbeidet en felles plattform for samhandling.

Samskapelse

Så hvordan kan kommunen og frivillig sektor samarbeide om oppgaver og utfordringer på en måte som ivaretar begge parters interesser, ressurser og mål? Et nytt begrep som nå vies stor oppmerksomhet er «samskapelse». Samskapelse betinger at partene lytter til og involverer hverandre, noe som vil føre til bedre måter å løse oppgaver mer effektivt på, sammen og hver især – med en målsetting om å mobilisere de felles ressursene.⁶ Samskapelse handler ikke om å levere løsninger til målgruppen, men å finne løsninger *sammen med* målgruppen. Et viktig stikkord er likeverdighet – både mellom partene (kommunen og frivillighet) og med gruppen(e) det gjelder. Samskapelse er en prosess som forutsetter dialog og rom for nye tanker og innfallsvinkler.

Med frivillighet og samskapelse mellom frivillig og kommunal sektor som bakteppe presenteres i det følgende fire abstrakter fra prosjektoppgaver fra studiet «Helse og Omsorg i Plan». På ulike måter drøfter disse oppgavene sammenhengen mellom sårbare grupper og frivillighetens betydning for deres helse. Vi håper de kan bidra til å gi økt forståelse og motivasjon for dialog og samskapelse mellom frivillig og offentlig sektor.

Noter:

¹ Frivillighet Norge, Frivillighetsbarometer utført av TNS Gallup www.frivillighet-norge.no

² Putnam, R.D (2000). *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York.

³ Kultur og Kirke departementet (2007): *Frivillighet for alle (2006-2007)* (meld.st.nr. 39)

⁴ Helse- og omsorgsdepartementet (2012-2013). *Folkehelsemeldingen*

⁵ Frivillighet Norge (2014) *Frivillighetspolitikk i kommunesektoren 2014*.

En kartlegging gjennomført av KS og Frivillighet Norge. Hentet februar 2015 i www.frivillighetnorge.no

⁶ Holdt, Hygum og Gerber: *Samskabelse eller samarbejde? Forskjelle, fordele og fremgangsmåder*. København: Forlaget IngerFair